

Борищук В. В., здобувач, ДонНУ імені Василя Стуса

ОСОБЛИВОСТІ МОВИ ВОРОЖНЕЧІ РОСІЙСЬКИХ ПОЛІТИКІВ ТА ПРОПАГАНДИСТІВ ЗА РІК ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ

У дослідженні розглянуті особливості мови ворожнечі російських політиків та пропагандистів, яку вони використовували у своїх телеграм-каналах за рік повномасштабного вторгнення. Їх мова ворожнечі розглядається у двох блоках: 1) простий - за словами та словосполученнями (лексичний) та 2) складний - за класифікацією рівнів її проявів (контекстний).

Ключові слова: мова ворожнечі, російські пропагандисти, телеграм-канали, лексичний аналіз, контекстний аналіз, пропаганда, Україна

Російська пропаганда уже тривалий час проводить потужну інформаційну війну проти України, насаджуючи своєму населенню відверту маніпуляційну брехню про нашу країну. Пропагандисти просували дискримінаційні висловлювання про українців, звинувачували українську армію в численних воєнних злочинах та злочинах проти людяності, а також підсвідомо змушували росіян до ненависті та знищення українців. Це призвело до повномасштабного вторгнення Росії в Україну, після чого кремлівська пропаганда використовувала в своєму інформаційному просторі мову ворожнечі щодо нашої держави в десятки разів більше. Цю тенденцію підтверджує спільне дослідження The New York Times і аналітичної компанії Semantic Visions [3], які проаналізували дані з майже 8 мільйонів статей про Україну, зібраних із понад 8000 російських сайтів із 2014 року, в яких вживання слова «нацизм» було на відносно низькому рівні протягом 8 років. Однак з 24 лютого 2022 року ці згадки різко підскочили більш ніж в 25 разів і з того часу залишаються на дуже високому рівні.

Мова ворожнечі — це «будь-які вислови, контекст чи візуальне зображення, що призводить до створення або ж поглиблення вже існуючої ворожнечі між відмінними за певними ознаками групами суспільства» [2].

Постійними та особливо цінними партнерами російських ЗМІ в отриманні інформації для розпалювання ворожнечі та дегуманізації українців у своїх матеріалах є популярні російські політики та пропагандисти, які мають від сотні тисячі підписників до кількох мільйонів у соціальних мережах, здійснюючи серйозний вплив на свідомість росіян. Тому метою дослідження було проаналізувати, зрозуміти та описати мову ворожнечі прокремлівських політиків та пропагандистів, яку вони використовували у своїх постах в телеграмі протягом року повномасштабної війни росії проти України.

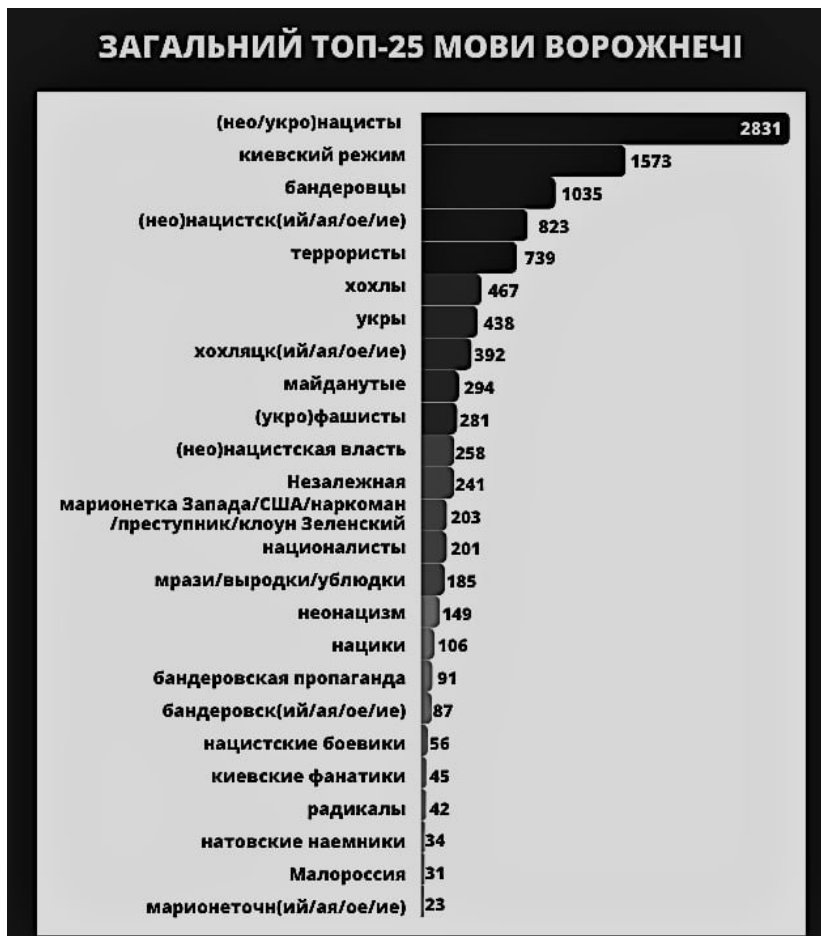
Для дослідження були обрані популярні (за кількістю підписників) телеграм-канали прокремлівських «особистостей», серед яких Дмитро Медведєв, Рамзан Кадіров, В'ячеслав Володін, Володимир Соловйов, Ольга Скабеєва, Маргарита Симоньян, Ігор Стрелков (Гіркін) та Владлен Татарський (Максим Фомін). За період був обраний проміжок рік повномасштабного вторгнення – з 24 лютого 2022 рік по 24 лютого 2023 рік. З усіх постів у телеграмі для аналізу були обрані лише ті, в яких були згадані такі слова «Україна», «українцы», «украинск(ий/ая/ое/ие)», «ВСУ», «Зеленский», «киевский режим/киевская власть». Аналіз мови ворожнечі представлений у 2 блоках: 1) простий – за словами та словосполученнями (лексичний) та 2) складний – за класифікацією рівнів її проявів (контекстний).

Для першого блоку, щоб побачити всю картину мови ворожнечі, які найбільше слова та словосполучення в цілому вживалися усіма проаналізованими нами особами, ми об'єднали усю найпоширенішу лексику в один загальний графік топ-25 (Рис. 1), щоб простежити основні лексичні тенденції. Схожі поняття та слова ми об'єднали, щоб більш чіткіше структурувати всю мову ворожнечі.

Структурувавши всі популярні поняття, можемо чітко виділити п'ятірку: (нео/укро)нацисты, киевский режим, бандеровцы, (нео)нацистск(ий/ая/ое/ие) та террористы, а також до десятки потрапили хохлы, укры, хохляцк(ий/ая/ое/ие), майданутие та (укро)фашисты.

Російські політики та пропагандисти за рік повномасштабного вторгнення використовували широкий та різноманітний спектр слів та словосполучень мови ворожнечі, що вживалися ними для різної мети, починаючи від створення негативного іміджу України, її президента та українців, їх згадування у при-

Рисунок 1. Частота вживання мови ворожнечі

низливому чи образливому контексті, вислови та твердження про кримінальність української армії, закінчуючи прямими або завуальованими закликами до насилля та дискримінації нашої країни, українського народу та ЗСУ.

Якщо у першому блоці ми чітко могли виокремити певні слова чи словосполучення на позначення різних понять, то у другому блоці ми проаналізували цитати російських політиків та пропагандистів, які можна класифікувати за рівнями проявів мови ворожнечі, що детально описала Олена Голуб у

практичному посібнику «Медіакомпас: путівник професійного журналіста» [1].

У межах контексту російсько-української війни прояви мови ворожнечі за територіальним походженням, політичних чи соціальними поглядами можна поділити на 3 рівні: слабка, середня та жорстка, однак під час дослідження ми зафіксували чимало висловлювань, які можна було одразу віднести до 2 рівнів проявів мови ворожнечі, тому ми додали ще два проміжні рівні – слабко-середній та середньо-жорсткий, щоб максимально розкрити та показати зміну градацій мови ворожнечі у публікаціях російських політиків та пропагандистів. Опишемо основні тенденції рівнів проявів мови ворожнечі на кожному із 5 рівнів:

слабкий: В основному усі цитати цього рівня можна віднести до категорії «створення негативного іміджу», і в наших прикладах – це президента України Володимира Зеленського та української армії;

слабко-середній: У цих цитатах є ознаки як слабого рівня (категорії «створення негативного іміджу» та «ствердження про моральні недоліки певної групи»), так і середнього (категорії «твердження про кримінальність певної групи», «звинувачення певної групи у негативному впливі на суспільство чи державу» та «ствердження про неповноцінність певної групи»);

середній: На цьому рівні всі цитати можна чітко віднести до категорії «виправдовування випадків насилля», лише в останній цитаті є «звинувачення певної групи у негативному впливі на суспільство чи державу» та «ствердження про неповноцінність певної групи»;

середньо-жорсткий: У цих цитатах є ознаки як середнього рівня (лише категорія «виправдовування випадків насилля», так і жорсткого (категорія «прямі або завуальовані заклики до насилля»);

жорсткий: Цей рівень представлений трьома категоріями жорсткого прояву мови ворожнечі: ««прямі заклики до насилля», «завуальовані заклики до насилля» та «заклики не дати групі закріпитися на регіоні».

Узагальнюючи все дослідження, можемо підкреслити, що використання мови ворожнечі російськими політиками та пропагандистами за рік повномасштабного вторгнення ще більше підсилили ворожнечу між росіянами та українцями, ніж це було з 2014 року. Вони не стримують себе у висловлюваннях, у своїх

постах дозволяють собі навіть не так як некоректні висловлювання, як прямі та відверті прояви мови ворожнечі, зокрема заклики до насилля, пропагування дискримінації, маніпуляції, перекручування фактів та відверта брехня.

Отже, вивчення мови ворожнечі російських політиків та пропагандистів є досить актуальним, що зумовлює продовження більш глибокого дослідження даної теми у сфері медіалінгвістики. Результати нашого дослідження мають привернути увагу як українського суспільства, так і міжнародної спільноти до проблеми поширення мови ворожнечі, аби притягнути до відповідальності як проаналізованих російських політиків та пропагандистів, так і всіх інших осіб, що призводять до її розповсюдження, що продовжують потужну інформаційної війни та ескалацію повномасштабного вторгнення росії в Україні.

Список літератури:

1. Голуб О. П. Медіакомпас: путівник професійного журналіста. Практичний посібник. Інститут масової інформації. Київ: ТОВ «Софія-А», 2016. 184 с. URL: <https://imi.org.ua/wp-content/uploads/2017/06/Mediakompas.pdf> (дата звернення: 01.04.2023).
2. Мова ворожнечі у ЗМІ: якою вона буває та до чого призводить (інфографіка). Інститут масової інформації : веб-сайт. URL: <https://imi.org.ua/advice/mova-vorojnechi-u-zmi-yakoju-vona-buvae-ta-do-chogo-prizvodit-infografika-i2374> (дата звернення: 01.04.2023).
3. How the Russian Media Spread False Claims About Ukrainian Nazis. The New York Times : веб-сайт. URL <https://www.nytimes.com/interactive/2022/07/02/world/europe/ukraine-nazis-russia-media.html> (дата звернення: 02.04.2023).